

GELENEKSEL TAMAMLAYICI VE ALTERNATİF TIP UYGULAMALARI

Osman ÖZTÜRK*, Nilay ETİLER**, M. Murat CİVANER*

Özet: Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp uygulamaları, tanımlanmasında yer alan "geleneksel", "tamamlayıcı", "alternatif" ifadelerinden de anlaşılacağı gibi modern tıbbın yanında her zaman varlıklarını sürdürmüşlerdir, ancak son yıllarda gerek dünyada gerekse Türkiye'de kullanım yaygınlıklarını arttırdıkları gözlenmekte ve modern tıpla GTAT arasındaki tartışma da kamuoyunun daha fazla ilgisini çekmektedir. Toplum ve Hekim Dergisi "Geleneksel Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Uygulamaları" dosyasıyla konu farklı yönleriyle ele alınmakta ve bu konuda süren tartışmalara katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Anahtar sözcükler: geleneksel, tamamlayıcı ve alternatif tıp, modern tıp, Sağlık Bakanlığı

Traditional, Complementary and Alternative Medicine Practices

Abstract: Traditional, Complementary and Alternative Medicine practices, as it is understood from the terms "traditional", "complementary" and "alternative" that are used in its definition, have always existed along with modern medicine, however, in recent years, they are more commonly used both in the World and in Turkey and the controversy of modern medicine versus traditional, complementary and alternative medicine attracts more public attention. The Community and Physician Journal addresses the issue in its different aspects through the special file "Traditional, Complementary and Alternative Medicine Practices" and aims to contribute to the debate on this issue.

Key words: traditional, complementary and alternative medicine, modern medicine, Ministry of Health

Geleneksel Tıp, Alternatif Tıp, Tamamlayıcı Tıp, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp, Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp, Çin Tıbbı, Doğu Tıbbı ve benzeri bir dizi ifade gerçekte birbirinden farklı olmakla birlikte beraber ve/veya birbirinin yerine de kullanılabilen bir kavram setini oluşturuyorlar. Geniş anlamıyla Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp (GTAT) olarak kullanacağımız bu setin ortak özelliği hastalıklara modern tıbbın dışında tanı ve tedaviler önermesi, uygulaması.

Hekimler olarak günlük hayatımızda olduğu gibi mesleki pratiğimizde de GTAT uygulamalarıyla geçmişe göre çok daha sık karşılaşmaktayız. GTAT uygulamaları bazen bir tanıdığımızın ya da hastamızın kargoyla getirttiği, içinde ne olduğunu bilmediği bitkisel ilaçla ilgili bilgi talebinde, bazense acil servise karaciğer, böbrek yetmezliği, bilinç bulanıklığı, koma tablolarıyla getirilen "bitkisel ilaç kurbanı" bir hastanın öyküsünde karşımıza çıkıyor.

Kullanımının yaygınlaşmasının yanı sıra GTAT ile ilgili dikkat çeken bir diğer özellik geçmişe göre uygulama, pazarlama biçimlerinin ve ölçeğinin de değişmiş olması. GTAT geçmiş yıllarda daha çok mahalle arası aktarlar, şifacılar, otacılar, hacamatçılar, üfürükçü, cin-ci hocalar tarafından uygulanırken şimdilerde yaygın olarak akademik unvanlı bilim insanları tarafından televizyonlarda, sosyal medyada pazarlanmakta, bu

alandaki markalaşmış isimler mağaza zincirleri kurmaktadır. Öte yandan, geçmişteki nane, limon, ıhlamur, zencefil gibi daha basit doğal ürünlerden yapılan "kocakarı ilaçları"nın yerini şimdilerde uzak coğrafyalardan getirilmiş egzotik bitkiler ve bileşenler almış bulunuyor.

Bu arada Türkiye'deki GTAT uygulamalarında geçmiş yıllarda "alternatif tıp" vurgusu daha ön plandayken, muhtemelen hukuki bir korunmayı da gözeterek, günümüzde ürünlerin daha çok "tamamlayıcı tıp" olarak pazarlanmakta olduğu görülüyor. Bu pazarlama tekniğinde modern tıp dışı ürün ya da uygulamanın damar tıkanıklığından obeziteye, astımdan kansere kadar her derde deva olduğu uzun uzun anlatıldıktan sonra hastanın "tabii ki tıbbi tedavisine de devam etmesi gerektiği" ifadesi de araya bir yere sıkıştırılıyor, böylece bu bilim dışı yöntemin "alternatif" değil "tamamlayıcı" ürün olduğu savunması için açık kapı bırakılıyor.

Türkiye'deki GTAT uygulamalarının bir diğer karakteristiğini de kendini geniş olarak dini söylem ve pratikle ilişkilendirmesi oluşturuyor. Aslında başka toplumlarda da var olan kupa terapisi "Peygamber sünneti hacamat" olarak hadisler eşliğinde pazarlanıyor, Tıbb-ı Nebevi kongrelerinde modern tıbbın konuları dini kavram ve pratiklerle sorgulanıyor.

*Dr., Toplum ve Hekim Dergisi Hakem Kurulu Üyesi

**Dr., Türk Tabipleri Birliği Halk Sağlığı Kolu

Nihayet; GTAT uygulamalarındaki bu yaygınlaşmanın siyasal İslamcıların Türkiye'deki on beş yıllık iktidarından beslendiği de açık olarak görülebiliyor. Nitekim, az önce sözünü ettiğimiz Tıbb-ı Nebevi Kongreleri ya da Uluslararası Kupa Terapisi Sempozyumlarının açılış konuşmalarının Başbakan eşleri ya da Sağlık Bakanları tarafından yapılması, üst düzey sağlık bürokratlarının bu etkinliklerde aldıkları görevler ve verdikleri destek siyasi iktidarın GTAT olan yakınlığının, yakınlığının kanıtlarını oluşturuyor. Geçmişte gizli gizli cin çıkarma seansları yapanların bugün artık İstanbul'un göbeğinde Cin Hastanesi kurmasındaki cüreti de zamanın ruhundan bağımsız olarak değerlendirmek mümkün görünmüyor. Bu konuyu son olarak bitkisel ürün pazarlaması konusunda maharetli bir kimya profesörünün Cumhurbaşkanı başkanlığına atandığını hatırlatarak noktalayalım.

Buraya kadar yazılanlar dosya editörlerinin bütün GTAT uygulamalarını "akıldışı", "şarlatanlık" olarak gördüğü anlamına gelmiyor. Tersine, dosya yazılarında da belirtildiği gibi bu uygulamaların toptan reddedilmesi yerine her birinin etkililik ve güvenilirlik açısından değerlendirilmesinin uygun olduğunu düşünüyoruz. Ancak ne yazık ki Türkiye'deki GTAT uygulamalarının büyük çoğunluğunun "akıldışı", "şarlatanlık" kategorisine girdiğini belirtmeden de geçemeyeceğiz.

Türkiye'deki GTAT uygulamalarıyla ilgili son yıllardaki en önemli gelişme kuşkusuz Sağlık Bakanlığı'nın konuya doğrudan el atması ve bu alanı düzenleme doğrultusundaki girişimleri oldu. Bir yandan Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı kuruldu, diğer yandan konuyla ilgili mevzuat çalışmaları başlatıldı. Başlangıçta "Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Uygulamaları Yönetmeliği" adını taşıyan taslaktaki "alternatif" ifadesi daha sonra çıkarıldı ve 27 Ekim 2014 tarihli Resmi Gazete'de "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği" olarak yayınlandı.

Yönetmelikte akupunktur, apiterapi, fitoterapi, hipnoz, sülük uygulaması, homeopati, karyopraktik, kupa uygulaması, larva uygulaması, mezoterapi, proloterapi, osteopati, ozon uygulaması, refleksoloji, müzikoterapi olmak üzere toplam on beş uygulama tanımlandı. Yönetmeliğe göre bu uygulamalar Bakanlıkça yetkilendirilmiş ünite ile uygulama merkezlerinde ilgili alanda sertifikalı tabipler ve dış hekimliği alanında sertifikalı dış hekimleri tarafından yapılabilecek.

Yönetmelikte fitoterapi dışında her bir uygulama için ayrı ayrı tanımlanmış olan "uygulanabilecek durumlar"a bakıldığında "diyabetik ayak ülseri", "koksiks ağrısı" gibi spesifik "endikasyon"ların yanı sıra

birçok uygulama için "genel iyilik hali", "bağışıklık sisteminin güçlendirilmesi", "kronik yorgunluk sendromu" gibi "endikasyon" olarak tanımlanması zor genel durumların da sayıldığı, bu arada örneğin akupunktur için "geriatrik hastalarda" şeklinde neyi işaret ettiği belli olmayan tanımlamanın yer aldığı görülüyor.

Sağlık Bakanlığı web sitesinde yer alan bilgilere göre şimdiye kadar dördü Sağlık Bilimleri Üniversitesi bünyesinde olmak üzere on bir üniversitede Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Eğitim Merkezleri ile on üç üniversite ve on bir devlet hastanesinde Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulama Merkezleri kurulmuş ve 1.200 TL'den başlayıp 24.000 TL'ye kadar çıkan "GTAT Eğitimleri Ücret Tavanı" ile "Kamu Sağlık Tesisleri Satış Tarifesi" kapsamında "Fiyat Listesi" de yayınlanmış bulunmakta.

Toplum ve Hekim'in bu sayısında Geleneksel Tamamlayıcı Alternatif Tıp Uygulamaları dosyamızı sizlerle paylaşıyoruz.

Dosyamızda İlker Belek alternatif tıbbi iktisadi-siyasal bağlamda ele alıyor, M. Murat Civaner hekimlerin modern tıp dışı yöntemlere meslek ahlaki değerlerini ve ilgili hakları göz önünde tutarak nasıl yaklaşması gerektiğinden söz ediyor, Ersin Yarış ilaç geliştirme sürecini ayrıntılı olarak anlattıktan sonra bu sürecin "bitkisel ürünler"de sistematik biçimde mevcut olmadığına dikkat çekiyor, Alper B. İskit homeopatiyi gerçek bir yalancibilim olarak ele alıyor, Nuran Elmacı geleneksel tedavi uygulamalarını sağlık antropolojisi açısından değerlendiriyor, H. Hüseyin Polat alternatif tıbbın önemli bir halk sağlığı sorunu olduğu, bilimsel tıbbın bütün birikim ve olanaklarının kullanılmasının önemine değiniyor, Hande Arpat sağlıkta gericileşmenin ortaya çıkan olgu ve sonuçlarını kapitalizmin geçirmekte olduğu ideolojik kriz bağlamında tartışıyor, Eriş Bilaloğlu bir zamanlar kamuoyunda oldukça tartışmalara yol açan "Zakkumcu Ziya" olayını aktarıyor.

Dosyamızda konuyla ilgili üç de belgeye yer veriyoruz; Avrupalı Hekimler Daimi Komitesi (CPME) Tamamlayıcı ve Alternatif Uygulamalar Üzerine Tutum Belgesi, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliğine İlişkin TTB Tarafından Açılan Davanın Başvuru Metni ve Tıpta Uzmanlık Derneklerinin Geleneksel Tamamlayıcı Alternatif Tıp Uygulamaları Yönetmelik Taslağı Hakkındaki Görüşleri.

Editörler olarak böyle geniş bir konuya ancak giriş olarak kabul edilebilecek dosyamızın GTAT tartışmalarına katkıda bulunması dileğimiz ve önümüzdeki sayılarda da konuyla ilgili bize iletilecek yazılara yer verme çağrımızla değerli yazılarıyla katkıda bulunan bütün yazarlarımıza emekleri için teşekkür ediyoruz.